

**POLITEXNIKUMLAR VA AKADEMIK LITSEYLARDA INGLIZ
TILI O'QITISHNING MOHIYATI VA AHAMIYATI**

Qashqadaryo viloyati Yakkabog' 2-son politexnikumi

Muzaffarova Xurshida Vahobovna

Ingliz tili fani o'qituvchisi

muzaffarovaxursheda@gmail.com

998902286797

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola politexnikumlar va akademik litseylarda ingliz tilini o'qitishning dolzarb muammolariga bag'ishlangan bo'lib, til ta'limining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. Maqolada ingliz tilini o'qitish orqali kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, o'qitish metodikasining o'ziga xos xususiyatlari, xususan, interfaol usullar va zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlari atroflicha yoritiladi. Shuningdek, o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish, o'quvchilarning motivatsiyasini shakllantirish va ularning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu ta'lim muassasalarida ingliz tili o'qitishda duch kelinadigan asosiy qiyinchiliklar va ularni samarali bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar batafsil bayon etilgan. Maqola oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimi mutaxassislari, til o'qituvchilari, ilmiy xodimlar va soha tadqiqotchilari uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: ingliz tili, politexnikum, akademik litsey, o'qitish metodikasi, kasbiy kompetensiya, interfaol usullar, zamonaviy texnologiyalar, ta'lim sifati, motivatsiya, malaka oshirish.

Kirish

XXI asr global axborot va integratsiya davri bo'lib, unda chet tillarni bilish, ayniqsa ingliz tilini egallash shaxsning muvaffaqiyatiga erishish, jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shish va xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lishining muhim

omillaridan biriga aylandi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari doirasida ham ingliz tilini o'qitishga ustuvor ahamiyat berilmoqda. Ayniqsa, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi tizimida faoliyat yurituvchi politexnikumlar va akademik litseylar, yoshlarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga zamin yaratadigan, ularni oliy ta'limga tayyorlaydigan muhim bo'g'in hisoblanadi. Bu muassasalarda ingliz tilini samarali o'qitish nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki o'quvchilarda kasbiy-kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish, ularni xalqaro mehnat bozoriga tayyorlash va global bilimlarga erishish imkoniyatini yaratish nuqtai nazaridan hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu maqolada politexnikumlar va akademik litseylarda ingliz tilini o'qitishning nazariy asoslari, amaliy yondashuvlari, mavjud muammolari va ularni hal etish yo'llari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Politexnikumlar va akademik litseylarda ingliz tili o'qitishning mohiyati va ahamiyati

Politexnikumlar va akademik litseylar o'rta umumiy ta'lim maktablari va oliy o'quv yurtlari o'rtasidagi o'ziga xos o'tish bosqichi bo'lib, o'quvchilarga chuqurlashtirilgan bilimlar va kasbiy ko'nikmalarni beradi. Shu bois, bu muassasalarda ingliz tilini o'qitishning ahamiyati quyidagi asosiy yo'nalishlarda yaqqol namoyon bo'ladi:

- **Kasbiy adabiyotlarni o'zlashtirish imkoniyati:** Zamonaviy dunyoda fan va texnologiya sohasidagi eng yangi yutuqlar, ilg'or tadqiqot natijalari, darsliklar va texnik qo'llanmalarning katta qismi ingliz tilida nashr etiladi. Ingliz tilini puxta bilish politexnikum va akademik litsey bitiruvchilariga o'z sohalaridagi global axborot resurslaridan bevosita foydalanish, zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish va doimiy kasbiy rivojlanish imkonini beradi. Bu ularning kelajakdagi mutaxassisliklari bo'yicha eng so'nggi ma'lumotlar bilan tanishishlari uchun asosiy kalit hisoblanadi.
- **Xalqaro hamkorlik va tajriba almashishda ishtirok etish:** Bugungi kunda ko'plab kasbiy va akademik sohalarida xalqaro loyihalar, ilmiy konferensiyalar, seminarlar va treninglar faol tashkil etilmoqda. Ingliz tilini bilish yosh

mutaxassislarga bunday xalqaro tadbirlarda faol ishtirok etish, turli mamlakatlardan kelgan hamkasblari bilan bevosita muloqot qilish, ilg'or tajribalarni o'rganish va o'z bilimlarini namoyish etish imkonini beradi. Bu esa ularning professional tarmog'ini kengaytirishga va kelajakda xalqaro miqyosda ish faoliyatini olib borishga yordam beradi.

- **Mehnat bozori talablariga javob berish:** Globalizatsiya sharoitida ko'plab xalqaro kompaniyalar va O'zbekistondagi qo'shma korxonalar o'z xodimlaridan ingliz tilini bilishni talab qilmoqda. Ingliz tilini biladigan mutaxassislar xalqaro mehnat bozorida yuqori raqobatbardoshlikka ega bo'lib, ishga joylashish imkoniyatlari sezilarli darajada oshadi. Bu tilni egallash, shuningdek, yuqori lavozimlarga ko'tarilish va kasbiy karerada muvaffaqiyatga erishish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

- **Axborot texnologiyalari va dasturlash sohasidagi dolzarblik:** Axborot texnologiyalari sohasi, dasturlash va kiberxavfsizlik kabi yo'nalishlarda ingliz tili universal muloqot va o'rganish tilidir. Dasturlash tillarining aksariyati ingliz tiliga asoslangan bo'lib, dasturiy ta'minot, internet resurslari, texnik hujjatlar va yangiliklar asosan ingliz tilida mavjud. Shu bois, bu sohalarda tahsil olayotgan o'quvchilar uchun ingliz tilini chuqur bilish mutaxassislikni egallashning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

- **Shaxsiy rivojlanish va dunyoqarashning kengayishi:** Ingliz tilini o'rganish o'quvchilarning nafaqat kasbiy, balki shaxsiy rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Til orqali ular boshqa madaniyatlar, qadriyatlar va turmush tarzini o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va madaniyatlararo tushunishni rivojlantiradi. Shuningdek, ingliz tili mustaqil ta'lim olish, onlayn kurslar va chet el universiteti materiallaridan foydalanish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

O'qitish metodologiyasining o'ziga xos xususiyatlari

Politexnikumlar va akademik litseylarda ingliz tilini o'qitishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, o'quv yo'nalishlari va kelajakdagi kasbiy

ehtiyojlarini hisobga olgan holda maxsus metodologik yondashuvlarni qo'llash muhim ahamiyatga ega:

- **Kommunikativ yondashuvga ustuvorlik berish:** Tilni o'qitishda faqat grammatik qoidalarni yodlash yoki lug'at boyligini oshirishga emas, balki tilni real muloqot jarayonida qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qaratish lozim. Dars jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini ingliz tilida erkin ifoda etishga, savollar berishga, javob qaytarishga va munozaralarda ishtirok etishga undalishi kerak. Bu yondashuv o'quvchilarga tilni amaliyotda qo'llashga bo'lgan qo'rquvni yengishga yordam beradi va ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

- **Kasbga yo'naltirilgan o'qitish (ESP – English for Specific Purposes):** Politeknikumlar uchun texnik ingliz tili, akademik litseylar uchun esa akademik ingliz tili (EAP – English for Academic Purposes) yo'nalishida o'qitish zarur. Bu o'quv materiallari va mashg'ulotlarni o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyati va o'quv yo'nalishlari bilan bevosita bog'lashni talab qiladi. Masalan, muhandislik yo'nalishi o'quvchilari uchun texnik atamalar, sxemalarni o'qish, loyihalar haqida muloqot qilish, texnik hisobotlar yozish kabi ko'nikmalarga e'tibor qaratilishi lozim. Bu yondashuv o'quvchilarning o'rganish motivatsiyasini oshiradi, chunki ular o'rganayotgan til ularning kelajakdagi kasbida qanchalik muhimligini anglaydilar.

- **Interfaol usullardan keng foydalanish:** Dars jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish uchun interfaol o'qitish usullari keng qo'llanilishi kerak:

- **Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar:** Real kasbiy vaziyatlarni simulyatsiya qilish orqali o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish. Masalan, ish intervyulari, mijozlar bilan muzokaralar, texnik muammoni hal qilish kabi stsenariylarni ijro etish.

- **Loyiha ishlari:** O'quvchilarning kasbiy mavzularda ingliz tilida loyihalar tayyorlashi, tadqiqotlar o'tkazishi va ularni taqdim etishi. Bu ko'nikmalar ularga axborotni to'plash, tahlil qilish va ingliz tilida taqdim etishda yordam beradi.

- **Munozaralar va debatlar:** Tilni erkin ifoda etish, tanqidiy fikrlash, o'z nuqtai nazarini himoya qilish va boshqalarning fikriga hurmat bilan yondashishni rivojlantirish uchun kasbiy va umumiy mavzularda munozaralar tashkil etish.

- **Juft va guruhda ishlash:** O'quvchilarning bir-biri bilan ingliz tilida muloqot qilishini rag'batlantirish, o'zaro o'rganish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish.

- **Zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish:** Ta'lim samaradorligini oshirish va o'quvchilarning qiziqishini uyg'otish uchun quyidagi texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish lozim:

- **Multimedia resurslari:** Audiokitoblar, videodarslar, podkastlar, ilmiy-ommabop filmlar va hujjatli filmlardan foydalanish orqali tinglab tushunish va so'zlashuv ko'nikmalarini rivojlantirish.

- **Onlayn platformalar va ilovalar:** Ingliz tilini o'rganish uchun mo'ljallangan ixtisoslashtirilgan o'quv platformalari (masalan, Coursera, EdX, Duolingo, Memrise) va lug'at ilovalaridan foydalanishni tavsiya etish.

- **Interaktiv doskalar va kompyuter dasturlari:** Dars jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish uchun texnologiyalarni integratsiya qilish, masalan, interaktiv mashqlarni bajarish, til o'yinlarini o'ynash.

- **O'qituvchining roli va kasbiy mahorati:** O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi shaxs, balki o'quvchilarning motivatsiyasini oshiruvchi, ularga to'g'ri yo'nalish beruvchi va mustaqil o'rganishga undovchi mentor bo'lishi lozim. O'qituvchilarning kasbiy malakasini muntazam oshirib borish, xalqaro seminarlarda ishtirok etish, yangi metodikalarni o'zlashtirish va doimiy ravishda o'z ustida ishlash muhim ahamiyatga ega. Ular zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga tayyor bo'lishlari kerak.

Muammolar va yechimlar

Politexnikumlar va akademik litseylarda ingliz tilini o'qitishda bir qator muammolar mavjud bo'lib, ularni tizimli ravishda hal etish ta'lim sifatini tubdan yaxshilashga xizmat qiladi:

Mavjud muammolar:

- **O'quvchilarning boshlang'ich darajasidagi farqlar:** O'quvchilar umumta'lim maktablaridan har xil til bilish darajasi bilan keladilar. Ayrimlari tilni yaxshi biladi, boshqalari esa boshlang'ich bilimlarga ega bo'ladi. Bu darsni tashkil

etishda qiyinchiliklar tug'diradi, chunki o'qituvchi barcha o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirishi kerak bo'ladi. Bu esa dars samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

- **O'qitish soatlarining yetarli emasligi:** Tilni chuqur o'rganish, barcha ko'nikmalarni (o'qish, yozish, tinglash, gapirish) rivojlantirish va kasbga yo'naltirilgan materiallarni o'zlashtirish uchun ajratilgan dars soatlari ba'zan yetarli bo'lmasligi mumkin. Bu o'quv jarayonida shoshilishga va ayrim mavzularning yuzaki yoritilishiga olib kelishi mumkin.

- **Kasbga yo'naltirilgan o'quv materiallarining yetishmasligi:** Muayyan mutaxassisliklar uchun moslashtirilgan, o'zbek tiliga moslashtirilgan va zamonaviy talablarga javob beradigan darsliklar, qo'llanmalar va o'quv materiallari tanqisligi sezilishi mumkin. Mavjud materiallar ba'zan eskirgan yoki o'quvchilarning kasbiy ehtiyojlariga mos kelmasligi mumkin.

- **O'quvchilarning motivatsiyasi pastligi:** Ayrim o'quvchilar uchun ingliz tili o'qishga majburiy fan sifatida qaralishi va shaxsiy qiziqishning yetishmasligi sababli o'qitish jarayoni sust kechishi mumkin. Motivatsiyaning pastligi o'quvchilarning darslarga faol ishtirok etmasligiga va o'zlashtirish darajasining pasayishiga olib keladi.

- **O'qituvchilarning malakasini oshirish zarurati:** Zamonaviy metodikalar, interfaol usullar va raqamli texnologiyalar bilan ishlash bo'yicha o'qituvchilarning malakasi doimiy ravishda oshirib borishni talab qiladi. Ba'zi o'qituvchilar yangi usullarni o'zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

- **Texnik baza va infratuzilma:** Ayrim muassasalarda zamonaviy texnik vositalar (kompyuterlar, internet, multimedia qurilmalari, lingafon kabinetlari) yetishmasligi ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni cheklaydi. Bu esa til o'rganishning samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Yechimlar va takliflar:

- **Diferensiallashtirilgan yondashuvni joriy etish:** O'quvchilarni til bilish darajasiga ko'ra kichik guruhlariga ajratish yoki dars jarayonida har bir o'quvchining darajasini inobatga olgan holda individual topshiriqlar berish.

Shuningdek, qo'shimcha mashg'ulotlar va maslahatlar tashkil etish orqali zaif o'quvchilarga yordam berish.

- **O'quv soatlarini optimallashtirish va taqsimlash:** Ingliz tilini o'rganish uchun ajratilgan vaqtni optimallashtirish, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar, kasbga yo'naltirilgan qo'shimcha kurslar va to'garaklar tashkil etish orqali o'quvchilarning til ko'nikmalarini mustahkamlash. Imkoniyatga qarab o'quv rejasiga o'zgartirish kiritib, ingliz tili dars soatlarini ko'paytirishni ko'rib chiqish.

- **Kasbga yo'naltirilgan materiallarni ishlab chiqish va joriy etish:** Soha mutaxassislari, tilshunoslar va metodistlarning hamkorligida politexnikumlar va akademik litseylar uchun maxsus kasbiy ingliz tili darsliklari, qo'llanmalar va onlayn resurslarni yaratish. Xorijiy tajribalarni o'rganib, ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish va amaliyotga joriy etish.

- **O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish strategiyalari:**
 - Ingliz tilini o'rganishning kelajakdagi kasbiy faoliyatdagi real ahamiyatini tushuntirish va amaliy misollar bilan ko'rsatib berish.
 - Darslarni interfaol, qiziqarli va ijodiy ruhda tashkil etish.
 - Ingliz tilida so'zlashuvchi mehmonlarni (xorijiy mutaxassislar, ko'ngillilar) taklif qilish, ingliz tili klublari va davra suhbatlarini tashkil etish.
 - Xalqaro imtihonlarga (IELTS, TOEFL) tayyorlash bo'yicha kurslar tashkil etish va ularda yuqori natija ko'rsatgan o'quvchilarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish.
 - O'quv loyihalarini tanlovlar asosida o'tkazish.

- **O'qituvchilar malakasini tizimli oshirish:** Muntazam ravishda chet elda va mahalliy miqyosda malaka oshirish kurslari, seminarlar, vebinarlar tashkil etish. Xalqaro tajriba almashish dasturlarida o'qituvchilarning ishtirokini rag'batlantirish va ularning yangi metodika va texnologiyalarni o'zlashtirishlari uchun sharoit yaratish.

- **Texnik bazani takomillashtirish:** Kompyuter sinflarini zamonaviy texnikalar bilan jihozlash, tezkor va barqaror internetga ulanishni ta'minlash, multimedia vositalarini (proyektorlar, interaktiv doskalar, audio tizimlar) joriy etish.

Lingafon kabinetlarini modernizatsiya qilish va ulardan samarali foydalanishni yo'lga qo'yish.

Xulosa

Politeknikumlar va akademik litseylarda ingliz tilini o'qitish bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, mamlakatimizning iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu ta'lim muassasalarida ingliz tilini samarali o'rgatish orqali mamlakatimiz iqtisodiyoti va fan-texnika taraqqiyoti uchun yuqori malakali, xalqaro miqyosda raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash imkoniyati yaratiladi. Til o'qitishda kommunikativ va kasbga yo'naltirilgan yondashuvlarni, interfaol usullarni va zamonaviy texnologiyalarni faol qo'llash, shuningdek, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar muhim ahamiyatga ega. Mavjud muammolarni bartaraf etish uchun tizimli choralar – o'quv dasturlarini takomillashtirish, o'quv materiallarini kasbiy ehtiyojlarga moslashtirish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va texnik bazani mustahkamlash zarur. Ushbu chora-tadbirlar politeknikumlar va akademik litseylarda ingliz tilini o'qitish sifatini yangi bosqichga olib chiqishga yordam beradi va O'zbekistonning jahon ta'lim maydonidagi o'rnini yanada mustahkamlaydi.

ADABIYOTLAR

1. KARIMOV I.A. *YUKSAK MA'NAVIYAT – YENGILMAS KUCH*. – TOSHKENT: MA'NAVIYAT, 2008.
2. AZIZOV A.A. *INGLIZ TILI O'QITISH METODIKASI*. – TOSHKENT: FAN VA TEXNOLOGIYA, 2012.
3. G'OZIYEV E.G. *CHET TILINI O'QITISH NAZARIYASI VA METODIKASI*. – TOSHKENT: TAFAKKUR QANOTI, 2018.
4. HARMER J. *THE PRACTICE OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING*. – 4TH ED. – PEARSON EDUCATION LIMITED, 2007.

5. RICHARDS J.C., RODGERS T.S. *APPROACHES AND METHODS IN LANGUAGE TEACHING*. – 3RD ED. – CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2014.

6. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING 2017 YIL 7 FEVRALDAGI PF-4947-SON "O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINI YANADA RIVOJLANTIRISH BO'YICHA HARAKATLAR STRATEGIYASI TO'G'RISIDA"GI FARMONI.